

NORGES BANKS OPPGJØRSSYSTEM

Årsrapport 2013

MARKEDER OG
BANKTJENESTER
INTERBANKOPPGJØR

NORGES BANK

Innhold

0	Innledning og oppsummering.....	3
1	Kontohold for bankene	4
1.1	Innledning.....	4
1.2	Deltakelse i NBO	4
1.3	Priser.....	5
1.4	Innskudd og lån.....	5
1.5	NBO Online	7
2	Betalingsoppgjør	8
2.1	Innledning.....	8
2.2	Omsetning i NBO	8
2.3	Dager med høy omsetning i NBO	9
2.4	Omsetning gjennom dagen.....	10
2.5	Ulike typer oppgjør.....	10
2.6	CLS (Continuous Linked Settlement).....	11
3	Sikkerhet for lån	13
3.1	Innledning.....	13
3.2	Låneadgang	13
3.3	Pantsettelse	13
3.4	Bankenes sikkerhetsstillelse	14
3.5	Scandinavian Cash Pool.....	15
4	Kontohold for staten	16
4.1	Innledning.....	16
4.2	Kontosystemet for staten.....	16

0 Innledning og oppsummering

Formålet med Norges Banks oppgjørssystem (NBO) er å fremme et effektivt betalingssystem innenlands og overfor utlandet ved å gjøre opp betalinger mellom bankene raskt og sikkert. Oppgjørssystemet skal oppfylle relevante internasjonale standarder og krav til samfunnskritisk infrastruktur.

Denne årsrapporten inneholder statistiske opplysninger for oppgavene med kontoholdet for bankene, Norges Banks oppgjørssystem, bankenes sikkerhetsstillelse for lån og kontoholdet for staten. Oppgavene som det gis opplysninger om, er nærmere beskrevet i et eget informasjonshefte som er tilgjengelig fra Norges Banks internettsider for henholdsvis Norges Banks oppgjørssystem og sikkerhet for bankenes lån.

Kontohold og oppgjørstjenester

Ved utgangen av 2013 hadde i alt 128 banker *konto i Norges Bank*, mot 130 i 2012. Av disse benyttet 22 banker Norges Bank som sin oppgjørsbank for ordinære betalinger.

Den daglige *omsetningen i NBO* var i gjennomsnitt 203 milliarder kroner i 2013, mot 216 milliarder kroner i 2012. Halvparten av dagene i 2013 var omsetningen mellom 161 og 224 milliarder kroner. Det var høyest omsetning 19. juni med 501 milliarder kroner.

Bankenes samlede innskudd i 2013 var i gjennomsnitt 33,9 milliarder kroner, hvorav 33,0 milliarder kroner var folioinnskudd. Innskudd til reserverenten var i gjennomsnitt 885 millioner kroner, mot 1,3 milliarder kroner i 2012.

Døgnlån (D-lån over natten) ble benyttet 8 ganger, mot 23 ganger i 2012.

Det har *ikke vært avbrudd* i driftsløsningen for NBO i 2013. Det har imidlertid vært enkelte avvik i kommunikasjonen mellom bankene og Norges Bank. Disse avvikene har ikke påvirket gjennomføringen av betalingsoppgjørene direkte. Enkelte avvik hos eksterne aktører som leverer oppgjørsdata til NBO, førte til noen mindre forsinkelser i forhold til det ordinære driftsmønsteret i Norges Bank.

Bankenes sikkerhet for lån

Ved utgangen av 2013 hadde bankene *pantsatt verdipapirer* til fordel for Norges Bank til en låneverdi av

217 milliarder kroner, mot 223 milliarder kroner året før. Om lag to tredeler var pantsatt i Verdipapirsentralen, mens om lag én tredel var pantsatt i verdipapirregistre i utlandet. Videre var om lag to tredeler av pantet obligasjoner med fortrinnsrett utstedt enten i Norge eller i utlandet, mens nærmere en tredjedel var obligasjoner utstedt av stat eller kommune i Norge eller i utlandet.

I 2013 ble 378 *søknader om godkjenning av pant* behandlet. Ved utgangen av året var i alt 621 verdipapirer godkjent som sikkerhet for lån, mot 723 året før.

Det ble i 2013 innhentet tilbud gjennom en internasjonal anskaffelsesprosess for å *erstatte systemløsningen for bankenes sikkerhetsstillelse for lån med et standard-system*. Det nye systemet skal etter planen settes i drift mot slutten av 2015.

Kontohold for staten

Ved utgangen av 2013 var det i alt 1 020 *kontoer for staten* knyttet til statens foliokonto i Norges Bank. Det var 970 kontoer innenfor statens konsernkontoordning og 50 kontoer innenfor statens gjelds- og likviditetsforvaltning.

På *statens foliokonto* var det innestående i gjennomsnitt 154 milliarder kroner i 2013. Rentesatsen på statens folioinnskudd fastsettes som et gjennomsnitt av flere rentesatser internasjonalt. I 2013 har statens foliorente vært null prosent. Omsetningen på kontoene for staten var i gjennomsnitt 27 milliarder kroner per dag. På dager med rullering innenfor bytteordningen var omsetningen på mellom 285 og 464 milliarder kroner.

Risikoanalyser

Norges Banks oppgjørssystem er av kritisk betydning for betalingssystemet i Norge, og det er viktig med *grundige og oppdaterte risikoanalyser* av alle sider ved virksomheten. Det samlede risikobildet gjennomgås derfor jevnlig, og det gjennomføres risikoanalyser i forbindelse med endringer i driften eller i systemløsningene. Driften av NBO har vært stabil og uten avbrudd av betydning siden det nåværende oppgjørssystemet ble satt i drift i april 2009.

Beredskap

For å styrke robustheten og effektiviteten i oppgjørssystemet er det etablert *beredskapsløsninger for sentrale driftsfunksjoner* i tilknytning til Norges Banks

oppgjørssystem og for datakommunikasjonen med andre sentrale aktører.

For hvert år utarbeides det en *plan for beredskapsøvelser* for oppgavene med oppgjørssystemet, bankenes sikkerhetsstillelse for lån og kontoholdet for staten. Øvelsene gjennomføres internt eller i samarbeid med eksterne leverandører og aktører i betalingsystemet.

Leveranser

Erfaringene i 2013 viser at *leveransene av driftstjenester og systemløsninger* til oppgavene med oppgjørssystemet, sikkerhetsstillelse for lån og kontoholdet for staten generelt har vært stabile og av god kvalitet.

1 Kontohold for bankene

1.1 Innledning

For å ha konto og delta i betalingsoppgjørene må en bank inngå avtale om kontohold, oppgjør og pantsettelse. De fleste norske banker og filialer av utenlandske banker har inngått slik avtale. I tillegg er det inngått særskilt avtale om kontohold med enkelte andre finansielle institusjoner.

1.2 Deltakelse i NBO

Ved utgangen av 2013 hadde 128 banker konto i Norges Bank. Det er to færre enn ved utgangen av 2012.

I løpet av 2013 har det vært to fusjoner mellom sparebanker. Den 4. oktober slo Bø Sparebank og Seljord Sparebank seg sammen og ble til Sparebanken Din. Nes Prestegjelds Sparebank og Hol Sparebank fusjonerte til Skue Sparebank 15. oktober.

I stedet for å ha ordinær, aktiv konto kan bankene inngå avtale om beredskapskonto. Beredskapskontoen kan tas i bruk i særskilte situasjoner etter nærmere avtale med Norges Bank. Ved utgangen av 2013 hadde fem banker inngått slik avtale, det er én fler enn i 2012.

Oslo Clearing er sentral motpart i handel med finansielle instrumenter og har konto i NBO for oppgjør av posisjoner mellom deltakerne i derivatoppgjørene.

CLS Bank har konto i NBO for oppgjør av norske kroner i handel med valuta. CLS Bank er hjemmehørende i USA og er eneste kommersielle deltaker i NBO uten etablert forretningssted i Norge.

TABELL 1.1 Priser i Norges Banks oppgjørssystem (NBO) for 2013. Alle priser i kroner

Faste priser	Pris per måned
Banker i gruppe A1	180 000
Banker i gruppe A2	65 000
Banker i gruppe B	9 000
Tillegg for banker som deltar i verdipapiroppgjøret (VPO)	50 000
Tillegg for banker med pant i utlandet	25 000

	Pris per år
Avtale om beredskapskonto	5 000

Variable priser	Pris per transaksjon
Endring i beholdning av pant i VPS	320
Endring i beholdning av pant i utlandet	530
Søknad om godkjenning av nytt pant i VPS	2 100
Søknad om godkjenning av nytt pant i utlandet	4 200

Tilknytningspriser	Engangspris
Banker	10 000

Fordeling av banker på prisgrupper

Gruppe A

Banker med kontoer som blir benyttet aktivt til en eller flere av følgende oppgjørsfunksjoner: Oppgjør av avregninger fra NICS, direkte deltakelse i CLS eller inngått avtale om SCP. Banker i gruppe A blir delt i to følgende undergrupper: Banker som er direkte oppgjørsdeltakere i CLS og/eller har avtale om å bruke SCP (undergruppe A1) og andre banker i gruppe A (undergruppe A2)

Gruppe B

Andre banker med konto i NBO enn banker i gruppe A

Beredskapskonto

Banker som ikke har ordinær konto i Norges Bank kan inngå avtale om å opprette beredskapskonto. Beredskapskontoen kan ikke brukes til oppgjør av betalingsoppdrag før den er aktivisert av Norges Bank.

Den internasjonale oppgjørsbanken (BIS) og sentralbankene i Egypt og Slovakia hadde også konto i Norges Bank i 2013.

1.3 Priser

Prisene for kontohold, oppgjørstjenester og pantsettelse i 2013 er gjengitt i tabell 1.1. Prisene var uforandret fra 2012. De samlede inntektene fra prisene utgjorde i 2013 56,9 millioner kroner. Det er særskilte priser for CLS Bank, Oslo Clearing og sentralbanker.

1.4 Innskudd og lån

1.4.1 Innskudd over natten

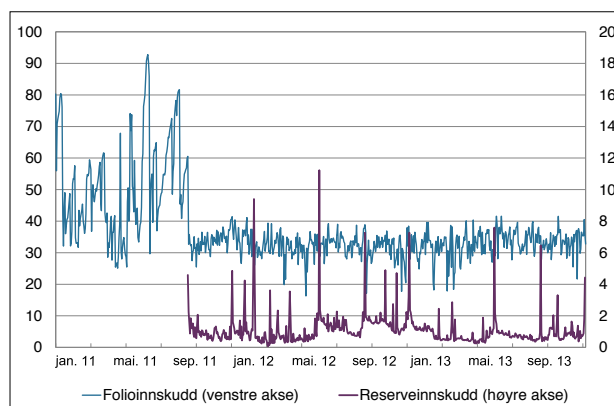
Bankenes samlede innskudd i Norges Bank var i gjennomsnitt 33,9 milliarder kroner i 2013. De samlede innskuddene på konto i NBO i 2013 var høyest 1. november med 44,8 milliarder kroner og lavest 15. mars med 18,3 milliarder kroner. Ved utgangen av 2013 var de samlede innskuddene 37,2 milliarder kroner. Figur 1.1 viser bankenes samlede innskudd ved dagens slutt i årene 2011-2013. Den blå kurven med venstre akse viser bankenes samlede inntestående til foliorenten, og den røde kurven med høyre akse viser inntestående til reserverenten.

Tabell 1.2 gir en oversikt over antallet banker i de ulike prisgruppene de siste årene. De tre øverste prisgruppene samsvarer med gruppeinndelingen for beregning av kvoter for folioinnskudd i likviditetsstyringen.

Innskuddene som ble forrentet til foliorenten var i gjennomsnitt 33,0 milliarder kroner i 2013. To tredeler var innskudd fra banker i gruppe A1 som består av de største bankene med de største kvotene, med i gjennomsnitt 22,6 milliarder kroner. Figur 1.2 viser de tre gruppernes gjennomsnittlige innskudd per måned forrentet til foliorenten.

I 2013 hadde i gjennomsnitt 32 banker hver dag innskudd til den lavere reserverenten. Disse innskuddene utgjorde i 2013 i gjennomsnitt ca. 885 millioner kroner per dag. Det er lavere enn i 2012 da det daglige gjennomsnittet utgjorde 1,3 milliarder kroner. Bankene i gruppe B hadde inntestående i gjennomsnitt 670 millioner kroner per dag i 2013. Figur 1.3 viser gjennomsnittlig innskudd per måned som ble forrentet til reserverenten fordelt på de tre hovedgruppene av banker.

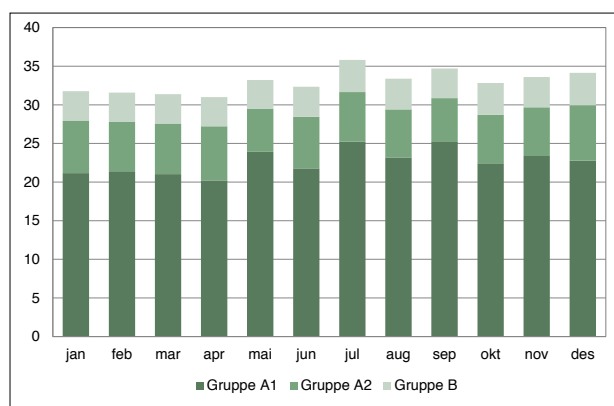
FIGUR 1.1 Bankenes inntestående i NBO ved dagens slutt 2011–2013. Milliarder kroner

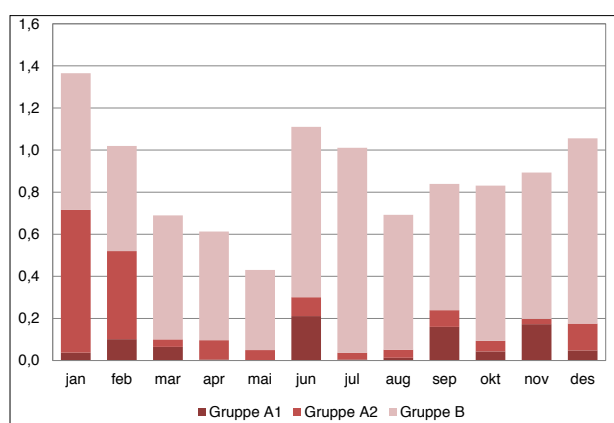
TABELL 1.2 Antall banker per gruppe ved utgangen av året

År	2013	2012	2011
Gruppe A1	6	6	6
Gruppe A2	16	16	15
Gruppe B	106	109	108
Banker med beredskapskonto	5	4	4

FIGUR 1.2 Fordeling av bankenes folioinnskudd i 2013. Månedlig gjennomsnitt per gruppe. Milliarder kroner

FIGUR 1.3 Fordeling av bankenes reserveinnskudd i 2013. Månedlig gjennomsnitt per gruppe. Milliarder kroner

Ved utgangen av 2013 hadde 45 banker reserveinnskudd på til sammen 4,4 milliarder kroner. Dette er lavere enn ved utgangen av 2012 da 67 banker hadde reserveinnskudd på til sammen 7,3 milliarder kroner.

Kvartalsskifter er målepunkt for kapitaldekningskrav. Reserveinnskuddene øker derfor på disse tidspunktene. Dette har sammenheng med at fordringer i form av utlån i interbankmarkedet har en høyere risikovekt enn innskudd i sentralbanken. Slike utlån medfører derfor både høyere kapitalkrav og høyere avgift til Bankenes sikringsfond.

1.4.2 D-lån over natten

I 2013 ble adgangen til å ha lån over natten i Norges Bank benyttet 8 ganger, dvs. én gang betyr én bank med D-lån i ett døgn. Dette er færre ganger enn i 2012 da ordningen ble benyttet 23 ganger. Figur 1.4 viser antall ganger med D-lån over natten i 2012 og 2013.

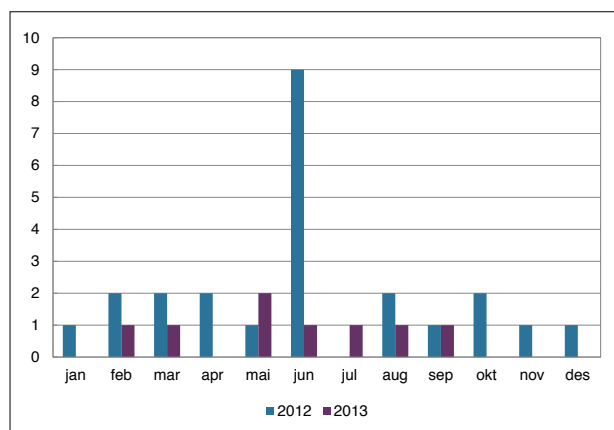
1.4.3 D-lån gjennom dagen

Daglig benyttet fra fire til atten banker adgangen til å ha intradag lån (D-lån gjennom dagen) i 2013, med et gjennomsnitt på ni banker per dag. Største samlede intradag utlån i 2013 var mandag 3. juni med 64 milliarder kroner fordelt på ni banker. Hovedårsaken til dette var en feilføring og korreksjon av en transaksjon som hadde kontonummer i beløpsfeltet. Nest største samlede intradag utlån i 2013 var fredag 15. november med 55 milliarder kroner fordelt på ni banker. På dette tidspunktet utgjorde samlet benyttet låneadgang 22 prosent av den totale låneadgangen. Se figur 1.5.

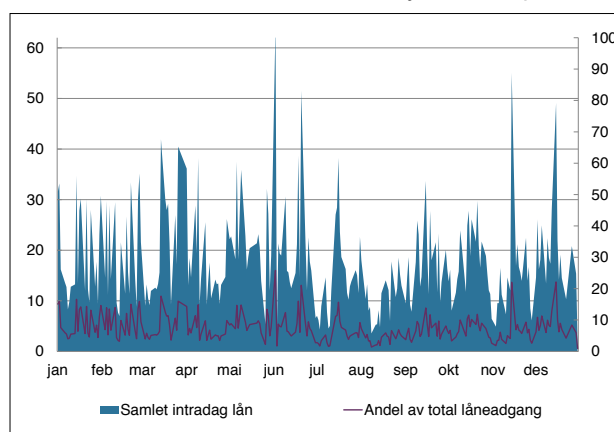
Daglig gjennomsnitt av største samlede D-lån gjennom dagen varierer stort fra dag til dag, med et gjennomsnitt per dag i 2013 på 17,8 milliarder kroner, fordelt på i gjennomsnitt syv banker. Målt på tidspunktet for største samlede lån gjennom dagen, utgjorde disse lånene i gjennomsnitt 7 prosent av den totale låneadgangen på i gjennomsnitt 244 milliarder kroner på disse tidspunktene. Det var særlig store intradag lån rundt kl. 13 når bankene sender mange større betalingsoppdrag i henhold til sin avtale om koordinert transaksjonsutveksling.

Bruk av intradag D-lån varierer stort både fra dag til dag og gjennom dagen. Figur 1.6 viser bruken av slike lån gjennom dagen på dagene med høyest og lavest totale intradag lån i 2013.

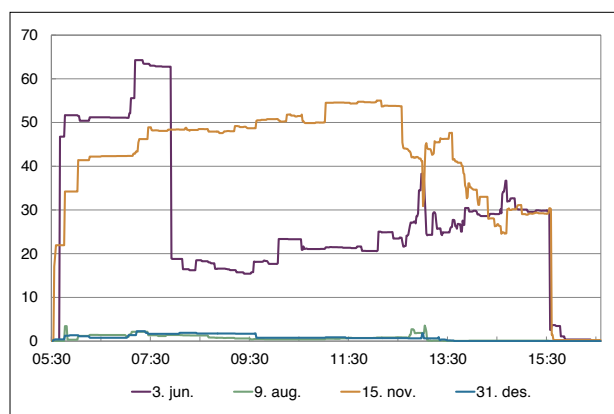
FIGUR 1.4 D-lån over natten 2012–2013. Antall døgn per måned

FIGUR 1.5 Største samlede lån gjennom dagen i 2013. Venstre akse i milliarder kroner. Høyre akse i prosent

FIGUR 1.6 Dager med høyest og lavest sum samlede intradag lån i 2013. Milliarder kroner

1.5 NBO Online

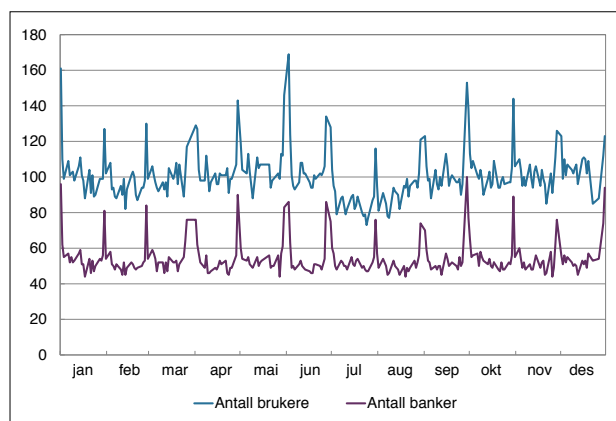
Ved utgangen av 2013 hadde om lag 700 personer i de 128 bankene med konto i Norges Bank tilgang til NBO Online. Det er fire tilgangsnivåer i NBO Online der 82 prosent av brukerne har full tilgang til spørring og registrering, ni prosent har spørretilgang, fem prosent har registreringstilgang og fire prosent har avstemmingstilgang, dvs. begrenset spørretilgang.

Hver dag er det i gjennomsnitt om lag 100 brukere i 54 banker som logger seg på NBO Online. Antallet påloggede brukere øker ved månedsskifter. Se figur 1.7. Rundt 250 registrerte brukere var ikke pålogget NBO Online i 2013 én eneste gang.

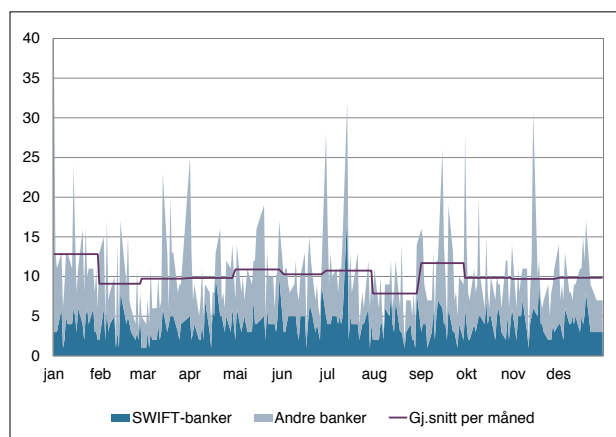
Det sendes i gjennomsnitt 10 betalingsoppdrag til NBO fra NBO Online daglig. Antallet varierte mellom 2 og 38 betalingsoppdrag per dag i 2013. Se figur 1.8.

I gjennomsnitt ble det i 2013 utført nesten 400 spørringer daglig i NBO Online. Antallet spørringer per dag varierer fra noe over 200 på de roligste dagene til flere enn 650 ved enkelte månedsskifter. Se figur 1.9.

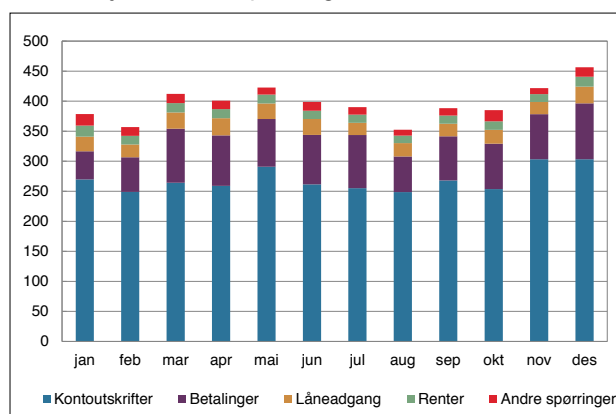
FIGUR 1.7 Antall pålogginger i NBO Online per dag i 2013

FIGUR 1.8 Betalingsoppdrag per dag fra NBO Online i 2013. Antall

FIGUR 1.9 Fordeling av antall spørringer i NBO Online i 2013. Gjennomsnitt per dag

2 Betalingsoppgjør

2.1 Innledning

Norges Bank er oppgjørsbank på øverste nivå og de største bankene har sine daglige betalingsoppgjør i Norges Banks oppgjørssystem (NBO). De fleste mindre bankene benytter en privat bank som sin oppgjørsbank. Dette betyr at betalinger til og fra disse bankene inngår i oppgjørsbankens posisjon som igjen gjøres opp i Norges Bank.

Foruten enkeltbetalinger gjøres fire daglige avregninger fra NICS, to verdipapiroppgjør fra Verdipapirsentralen samt ett derivatoppgjør og ett oppgjør knyttet til bruken av låneordningen for verdipapirer i VPS fra Oslo Clearing opp i Norges Bank. Noen banker har avtale om å benytte Scandinavian Cash Pool som gir adgang til å benytte innskudd i en skandinavisk sentralbank som sikkerhet for lån i en annen, se nærmere omtale i avsnitt 3.5. Antallet deltakere i de ulike oppgjørene er vist i tabell 2.1.

For betalinger som behandles i NICS er DNB Bank oppgjørsbank for de fleste bankene, blant annet bankene i Eika Gruppen. SpareBank 1 SMN er oppgjørsbank for flere banker i SpareBank 1 Gruppen. I tillegg er Danske Bank oppgjørsbank for GE Money Bank. SEB var tidligere oppgjørsbank for sin datterbank Privatbanken, men denne er innlemmet i SEB fra 2013. Tabell 2.2 gir en oversikt over fordelingen av banker på private oppgjørsbanker for betalinger som behandles i NICS de siste årene.

2.2 Omsetning i NBO

Den daglige omsetningen i NBO var i gjennomsnitt 203 milliarder kroner i 2013. Det er lavere enn i 2012 da den gjennomsnittlige omsetningen var 216 milliarder kroner, men høyere enn i årene 2009-2011 da den gjennomsnittlige omsetningen var i intervallet 176-187 milliarder kroner. Utviklingen i omsetningen i NBO de siste fire årene er vist i figur 2.1.

Det er forventede sesongvariasjoner i omsetningstallene som vist i figur 2.2. Mai og desember hadde flest dager med over gjennomsnittlig omsetning. I juli og august var det flest dager der omsetningen var lavere enn gjennomsnittet for året.

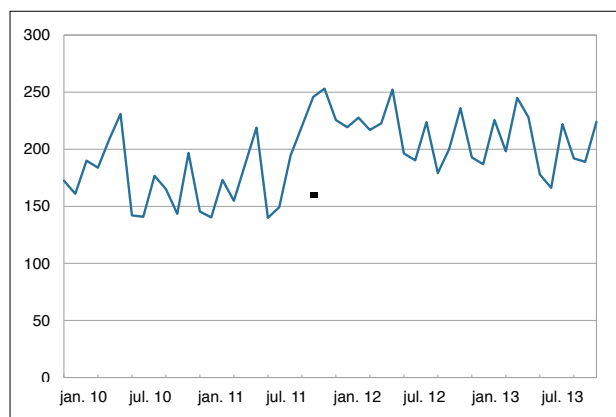
TABELL 2.1 Antall banker som deltar i ulike oppgjør og ordninger i Norges Bank ved utgangen av året

År	2013	2012	2011
NICS Netto	22	22	21
Verdipapiroppgjøret	19	20	20
Derivatoppgjøret	2	2	9
Direkte oppgjørsmember i CLS	5	4	4
Deltakere i Scandinavian Cash Pool	5	5	5

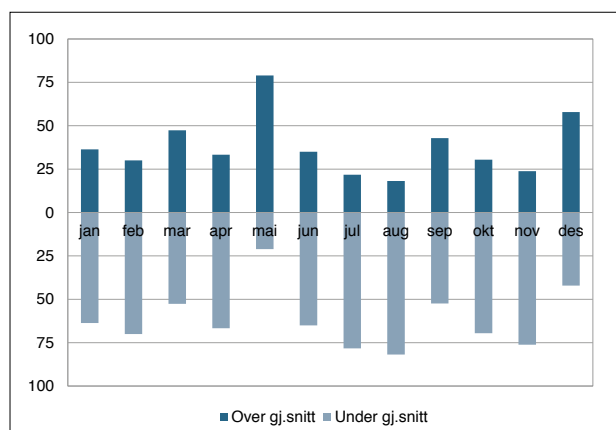
TABELL 2.2 Antall banker fordelt på private oppgjørsbanker for NICS Netto

År	2013	2012	2011
DNB Bank ASA	98	100	103
SpareBank 1 SMN	11	11	12
Danske Bank	1	1	1
Skandinaviske Enskilda Banken	0	1	1
Sum	110	113	117

FIGUR 2.1 Omsetning i NBO 2010–2013. Daglig gjennomsnitt per måned. Milliarder kroner

FIGUR 2.2 Omsetning over og under daglig gjennomsnitt i 2013. Antall virkedager per måned i prosent

Omsetningstall i NBO

Omsetningen i NBO defineres som summen av alle betalingsoppdrag som gjøres opp i NBO i løpet av et gitt tidsrom. For både bruttooppgjør og nettooppgjør regnes bare den ene siden av en betaling.

Nettooppgjør gjennomføres som et samtidig oppgjør av enkeltbetalinger, hvor hver enkelt banks debet- eller kredittposisjon gjøres opp mot en mellomregningskonto. Den ene siden av betalinger på mellomregningskontoen er inkludert i omsetningstallene.

Gjennomsnittlig antall transaksjoner til NBO i 2013 var 1 406 per dag, en økning med 132 transaksjoner per dag i gjennomsnitt fra 2012. I transaksjonsvolumet inngår både enkeltvise betalingsoppdrag og betalingsposisjonene i nettooppgjørene. Se figur 2.3.

En vesentlig del av økningen har sammenheng med at en ny deltaker sender alle sine betalinger direkte til oppgjør i NBO. Denne bankens transaksjonsvolum har økt i 2013. Videre har innføringen av et fjerde daglig oppgjør av NICS Netto i oktober 2012 ført til en fast økning i antallet transaksjoner til NBO.

2.3 Dager med høy omsetning i NBO

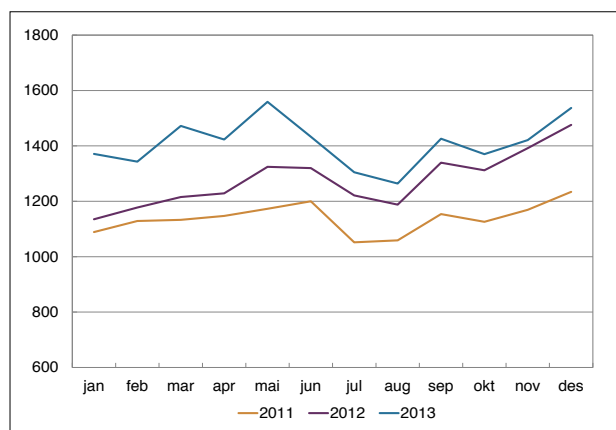
Den daglige omsetningen i NBO varierer mye, se figur 2.4. Dagene med særlig høy omsetning i 2013 fremgår av tabell 2.3.

I halvparten av alle virkedagene i 2013 var det en omsetning på mellom 161 og 224 milliarder kroner. Antallet dager med ulik størrelse på den daglige omsetningen er vist i figur 2.5.

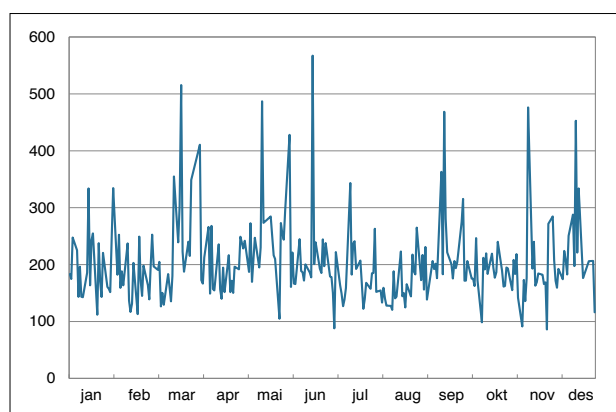
Dager med emisjon eller forfall av statskasseveksler og statsobligasjoner bidrar til høyere omsetning i NBO. I 2013, som i tidligere år, var det spesielt høy omsetning i NBO på dager med forfall og emisjon av statspapirer på de såkalte IMM-dagene¹. Den gjennomsnittlige omsetningen i NBO disse dagene var 501 milliarder kroner. Den høye omsetningen skyldtes de kvartalsvise forfallene og emisjonene innenfor bytteordningen

¹ IMM: International Money Market. IMM-dager: Tredje onsdag i mars, juni, september og desember. Vanlig brukte forfallsdager i penge-markedet internasjonalt.

FIGUR 2.3 Antall transaksjoner i NBO 2011–2013. Daglig gjennomsnitt per måned

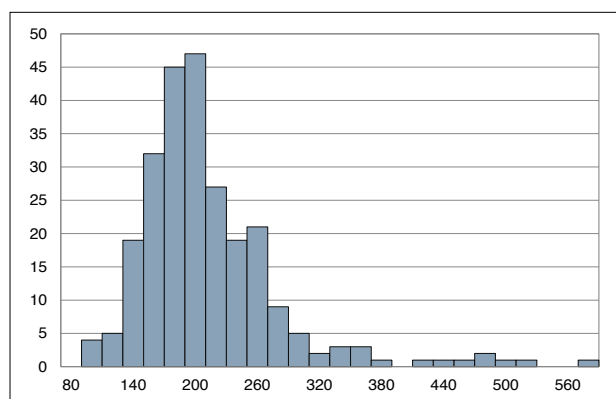
FIGUR 2.4 Daglig omsetning i NBO i 2013. Milliarder kroner

TABELL 2.3 Gjennomsnittlig omsetning i NBO på utvalgte dager i 2013. Milliarder kroner

År	2013	2012
IMM-dager	501	624
Den 15. i måneden	300	320
Forfall av petroleumsskatt	339	347
Siste virkedag i måneden	273	232

FIGUR 2.5 Omsetningens størrelse fordelt på virkedager. Venstre akse antall dager. Milliarder kroner

mellom statskasseveksler og obligasjoner med fortrinnsrett (rullering). Rulleringene skjer med store beløp som inngår i flere oppgjør samme dag. Dette bidrar til ekstra høy omsetning i NBO.

Den 15. hver måned eller påfølgende virkedag er det regelmessig blant annet utbetalinger fra Lånekassen og forfall av forskuddsskatt og arbeidsgiveravgift. Slike betalinger bidrar også til økt omsetning i NBO.

Terminforfall for petroleums-skatt var første virkedag i februar, april, juni, august, oktober og desember. Det bidro til en total omsetning på i gjennomsnitt 339 milliarder kroner disse dagene.

På siste virkedag hver måned i 2013 var det regelmessig utbetaling av barnetrygd og kontantstøtte og overføringer til helseforetakene. Det bidro til en gjennomsnittlig omsetning på 273 milliarder kroner disse dagene. Dette var en økning fra 2012 da overføringene til helseforetakene tidligere i hovedsak skjedde første virkedag i måneden.

2.4 Omsetning gjennom dagen

Gjennomsnittlig omsetning per time gjennom dagen i 2012 og 2013 er vist i figur 2.6. Omsetningen frem til kl. 06:30 består i hovedsak av morgenavregningen fra NICS, første verdipapiroppgjør fra VPS og betalinger mottatt før oppgjørsdag, blant annet forfall av F-lån og F-innskudd.

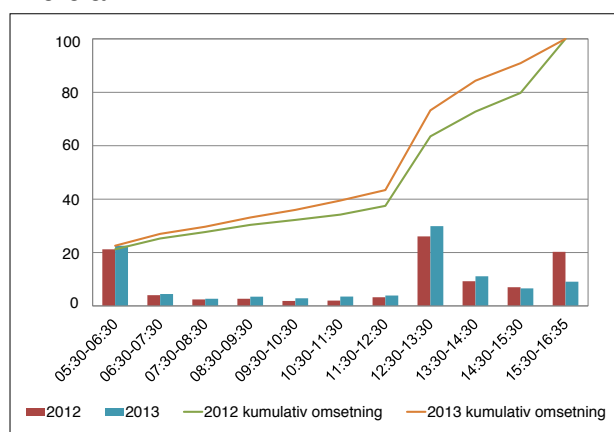
I 2013 utgjorde betalinger til og fra CLS Bank 50 prosent av omsetningsverdien og 35 prosent av antallet betalingsoppgjør i tidsrommet kl. 06:30-11:30. Bankenes avtale seg imellom om koordinert transaksjonsutveksling ca. kl. 13:00 medfører høy omsetning i tidsrommet kl. 12:30-13:30. Mellom kl. 13:30 og kl. 15:30 er de fleste betalingsoppgjørene bruttobetalinger via NICS, ettermiddagsavregningen fra NICS og utbetaling av nye F-lån eller F-innskudd ca. kl. 15:30. Disse oppgjørene påvirker omsetningen i tidsrommene kl. 14:30-15:30 og kl. 15:30-16:35. I tidsrommet kl. 15:30-16:35 utgjør omsetningen oppgjørene av sluttavregningen fra NICS, lån mellom banker og betalinger relatert til kontoholdet for staten.

2.5 Ulike typer oppgjør

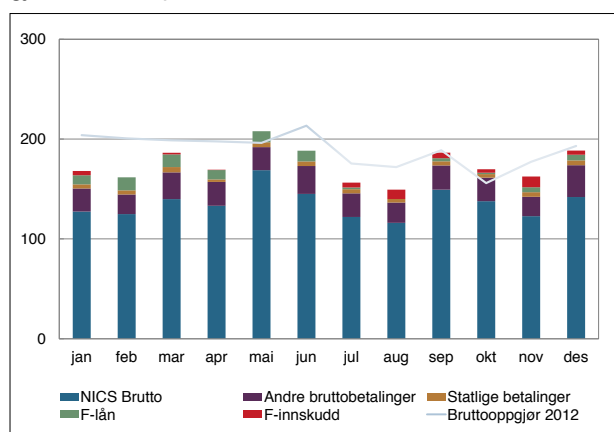
2.5.1 Bruttooppgjør

Bruttooppgjør er betalingsoppdrag som gjøres opp enkeltvis i Norges Bank. Disse utgjør i verdi det meste

FIGUR 2.6 Daglig omsetning per time 2012–2013. Daglig gjennomsnitt. Prosent

FIGUR 2.7 Bruttooppgjør i NBO i 2013. Daglig gjennomsnitt per måned. Milliarder kroner

av omsetningen i NBO. I 2013 var gjennomsnittlig verdi av daglige bruttooppgjør i NBO 174 milliarder kroner. Dette er en reduksjon fra 189 milliarder kroner per dag i 2012. Figur 2.7 viser utviklingen i 2013 for bruttooppgjørene i Norges Bank målt som daglig gjennomsnitt per måned.

Alle betalinger over 25 millioner kroner som sendes gjennom NICS, videresendes til oppgjør i Norges Bank enkeltvis.

2.5.2 Nettooppgjør

Nettooppgjørene i 2013 viser som i tidligere år sesongmessig høy omsetning i enkelte måneder, mens omsetningen var lav i sommermånedene juli og august. Omsetningen i mars og mai var vesentlig høyere i 2013 enn i 2012.

I 2013 var daglig gjennomsnitt av alle nettooppgjørene i NBO 29 milliarder kroner, mot 26 og 22 milliarder kroner i henholdsvis 2012 og 2011. I figur 2.8 vises omsetningen som daglig gjennomsnitt per måned for de ulike avregningene som gjøres opp i NBO. Figur 2.9 viser omsetningen fordelt på ulike typer transaksjoner gjennom 2013.

2.5.3 Nettingeffekten

Nettingeffekten i oppgjørene av NICS Netto fremgår av figur 2.10. Figuren viser verdien av alle betalinger som inngår i NICS Netto og verdien av de nettoposisjonene som gjøres opp i Norges Bank som daglig gjennomsnitt per måned. Gjennomsnittlig omsetning per dag for NICS Netto i 2013 var 119 milliarder kroner i NICS, mens det i NBO var en omsetning i oppgjørene av denne avregningen på 20,8 milliarder kroner i gjennomsnitt per dag. Dette gir en nettingeffekt på nesten 83 prosent. I 2012 var total omsetning i NICS Netto 110 milliarder kroner i gjennomsnitt per dag, mens omsetningen i NBO var 17,3 milliarder kroner. Dette ga en nettingeffekt på vel 84 prosent.

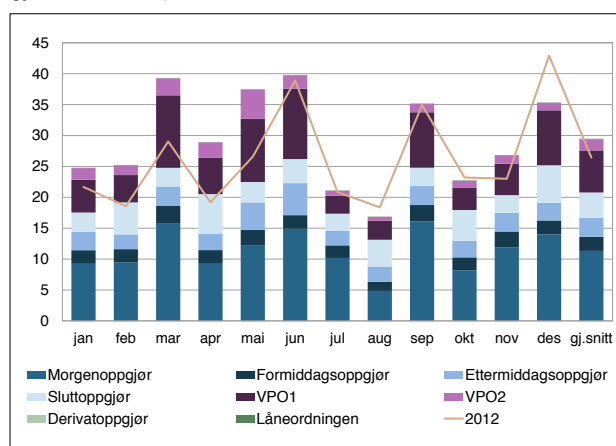
I verdipapiroppjøret var verdien av handler i verdipapirer 46,1 milliarder kroner i gjennomsnitt per dag i 2013. Dette er litt høyere enn i 2012 da beløpet var 45,5 milliarder kroner. I 2013 var omsetningen i NBO av de to daglige verdipapiroppgjørene i gjennomsnitt 4,2 milliarder kroner per dag når omsetningen på mellomregningskontoen i NBO ikke regnes med. Dette gir en nettingeffekt på ca. 91 prosent. I 2012 var tilsvarende omsetning i NBO for de to daglige verdipapiroppgjørene 4,4 milliarder kroner i gjennomsnitt per dag med en nettingeffekt på om lag 90 prosent.

2.6 CLS (Continuous Linked Settlement)

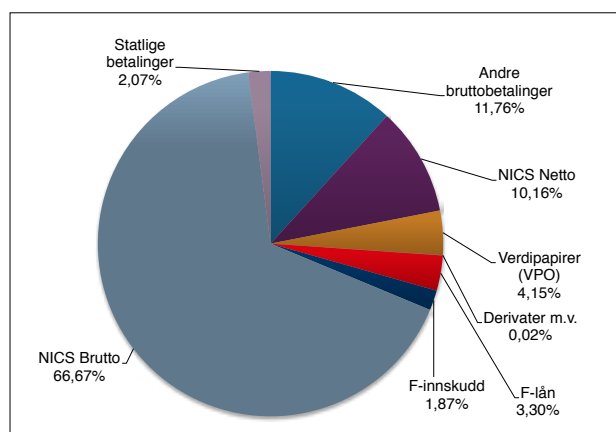
Siden 2011 har det ikke vært noen endring i deltagelsen i det internasjonale valutaoppgjørssystemet CLS, slik at det fortsatt var 17 valutaer som deltok i 2013, herunder norske kroner. Det arbeides med å innlemme flere valutaslag i CLS.

Ved utgangen av 2013 var det 63 direkte oppgjørsmember i CLS, én fler enn året før. Direkte oppgjørsmember har konto i én eller flere av de 17 sentralbankene. DNB Bank, Nordea Bank Norge, Danske Bank og Skandinaviska Enskilda Banken har vært direkte oppgjørsmember i norske kroner siden norske kroner kom med i CLS i 2003. Fra november 2013 er også Handelsbanken direkte oppgjørsmember i norske kroner.

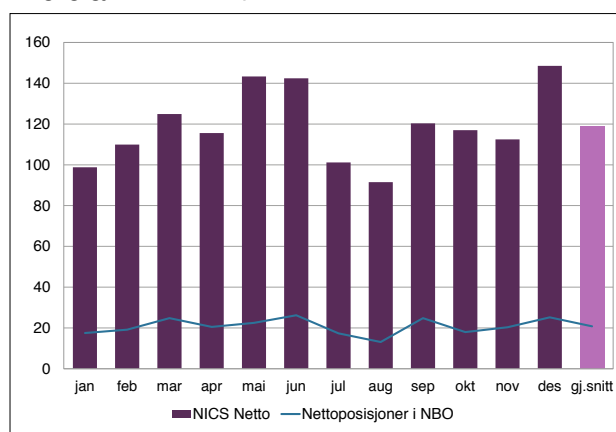
FIGUR 2.8 Nettooppgjør i NBO i 2013. Daglig gjennomsnitt per måned. Milliarder kroner

FIGUR 2.9 Omsetning i 2013 fordelt på type transaksjoner. Prosent

FIGUR 2.10 Nettingeffekt i NICS Netto i 2013. Daglig gjennomsnitt per måned. Milliarder kroner

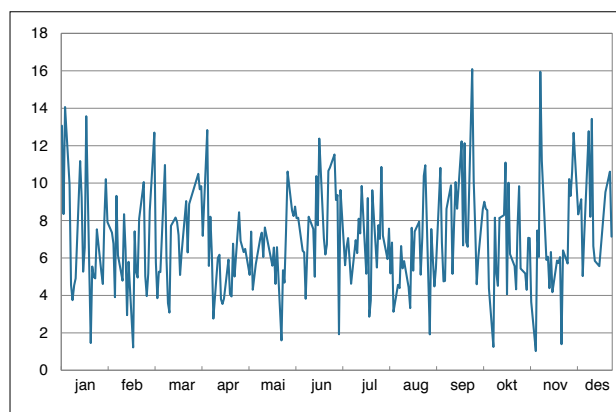

Alle innbetalinger og utbetalinger mellom direkte oppgjørsmember og CLS Bank skjer på grunnlag av betalingsoppdrag som sendes direkte til og fra NBO via SWIFT. De daglige innbetalingene til CLS varierer sterkt. Se figur 2.11. I 2013 var gjennomsnittlig daglig innbetaling i norske kroner til CLS Bank 7,0 milliarder kroner. Dette er en nedgang fra 7,7 milliarder kroner i 2012. Det var lavest omsetning på offentlige fridager i USA.

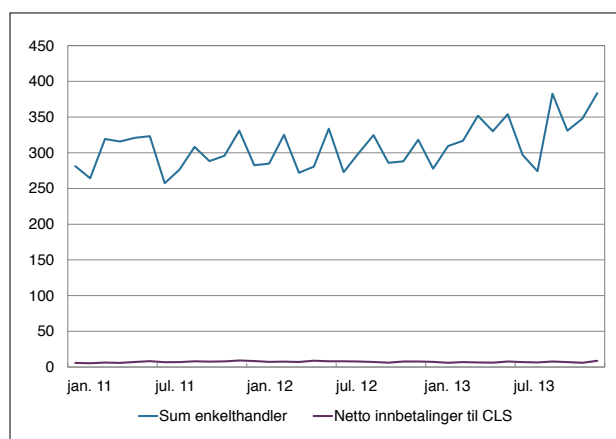
Daglig gjennomsnittlig bruttoomsetning av norske kroner i CLS var vel 331 milliarder kroner i 2013. Det er dermed betydelig nettingeffekt i oppgjørene i CLS. Netto innbetalinger til CLS i norske kroner utgjorde i 2013 i gjennomsnitt 2,1 prosent av verdien av de underliggende valutahandlene. Dette er noe lavere andel enn i de foregående årene, slik at nettingeffekten har økt noe. Utviklingen i netto innbetaling av kroner til CLS Bank er vist i figur 2.12 for de tre siste årene. Figuren viser også utviklingen i verdien av underliggende valutahandler der norske kroner inngår.

Bruken av såkalte inside/outside-swapper bidrar til den høye nettingeffekten i CLS. I 2013 ble det i gjennomsnitt inngått 15 slike inside/outside-swapper per dag, det samme antallet som i de to foregående årene, og to flere per dag enn i 2010. Bruken av inside/outside-swapper fører til at faktisk innbetalt beløp blir lavere enn beregnet innbetaling. I 2013 utgjorde innbetalingene i norske kroner etter swapper 65 prosent av de beregnede innbetalingene før swapper. Dette var noe lavere enn i de to foregående årene, slik at effekten av swappene har økt noe.

FIGUR 2.11 Daglig innbetaling til CLS i norske kroner i 2013. Milliarder kroner

FIGUR 2.12 Oppgjør av norske kroner i CLS Bank 2011–2013. Daglig gjennomsnitt per måned. Milliarder kroner

3 Sikkerhet for lån

3.1 Innledning

For å låne i Norges Bank må bankene pantsette verdipapirer eller sentralbankinnskudd etter godkjenning av Norges Bank.

3.2 Låneadgang

Låneverdien av bankenes samlede pantsettelse ble i løpet av 2013 redusert med 6 milliarder kroner til 217 milliarder kroner ved årsskiftet. For å redusere Norges Banks risiko foretas det en avkorting i verdien av pantet for å beregne verdien som stilles som sikkerhet for lån. Forskjellen mellom markedsverdi og låneverdi etter avkorting er vist i figur 3.1 for de fire siste årene. Etter at nye regler for sikkerhetsstillelse ble innført i februar 2012, har differansen mellom markedsverdi og låneverdi økt. Gjennomsnittlig beløpsvektet avkorting i 2013 var på 7,4 prosent av markedsverdien, mot 7,1 prosent i 2012.

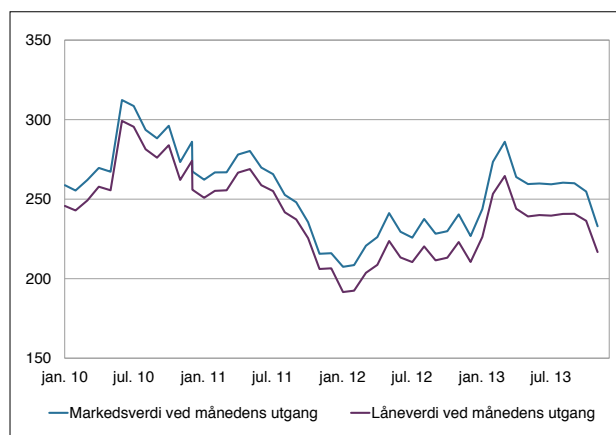
3.3 Pantsettelse

Verdipapirer som banker ønsker å pantsette for lån i Norges Bank, må godkjennes før de kan benyttes som pant. I 2013 mottok Norges Bank i gjennomsnitt 32 søknader per måned om godkjenning av verdipapirer og fondsandeler som pant, se figur 3.2. Dette er en kraftig reduksjon fra gjennomsnittet på 49 søknader per måned i 2012. Totalt ble 378 søknader om godkjenning av verdipapirer og fondsandeler behandlet i 2013. Av disse ble 27 søknader avslått, mot 36 avslag i 2012.

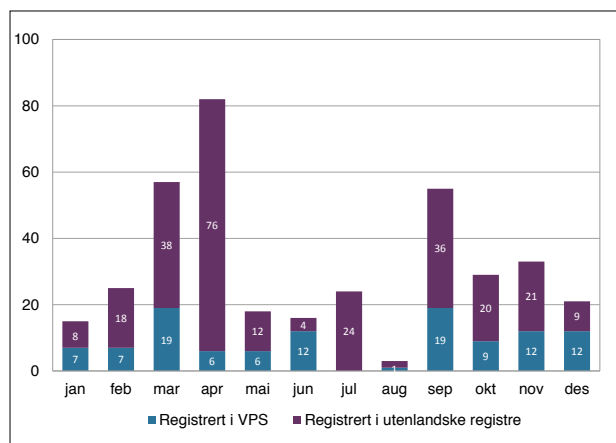
Reduksjonen i antallet søknader gjaldt verdipapirer pantsatt i utenlandske verdipapirregistre, hvor det var 268 søknader i 2013, mot 331 i 2012. For verdipapirer pantsatt i VPS var det liten endring i antallet søknader, noe over 100 begge årene. Ved utgangen av desember 2013 var i alt 621 verdipapirer godkjent som sikkerhet for lån i Norges Bank.

Figur 3.3 viser antallet transaksjoner som ble utført per måned (venstre akse) og transaksjonsgebyrer som bankene betalte (høyre akse) i 2013. I tillegg kommer gebyrer for behandling av søknader om godkjenning av nye verdipapirer som sikkerhet for lån.

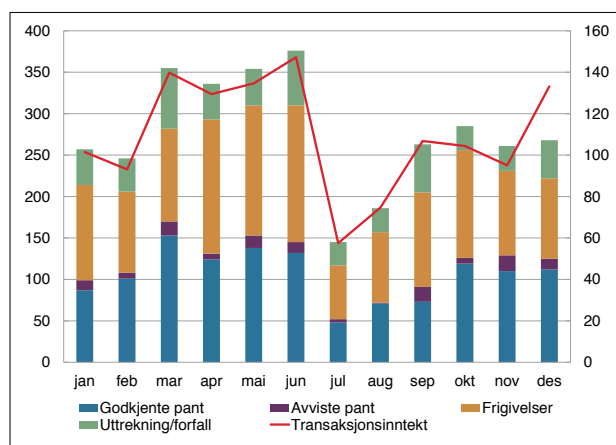
FIGUR 3.1 Sikkerhetsstillelse og låneadgang i Norges Bank 2010–2013. Milliarder kroner

FIGUR 3.2 Godkjenning av nye verdipapirer som pant i 2013. Antall søknader per måned

FIGUR 3.3 Transaksjoner i SIL i 2013. Venstre akse antall transaksjoner. Høyre akse transaksjonsinntekt i tusen kroner

3.4 Bankenes sikkerhetsstillelse

3.4.1 Omfang

Figur 3.4 gir en oversikt over fordelingen av de pantsatte beholdningene på ulike verdipapirregistre. Låneverdien for pant registrert i VPS var 139 milliarder kroner ved utgangen av året. Tilsvarende var låneverdien 37 milliarder kroner i Euroclear, 36 milliarder kroner i Clearstream, vel 4 milliarder kroner i Euroclear Sweden og 160 millioner kroner i VP Securities i Danmark.

Fordelingen av pantsatte beholdninger mellom VPS og de utenlandske verdipapirregistrene har variert noe de siste årene, se figur 3.5.

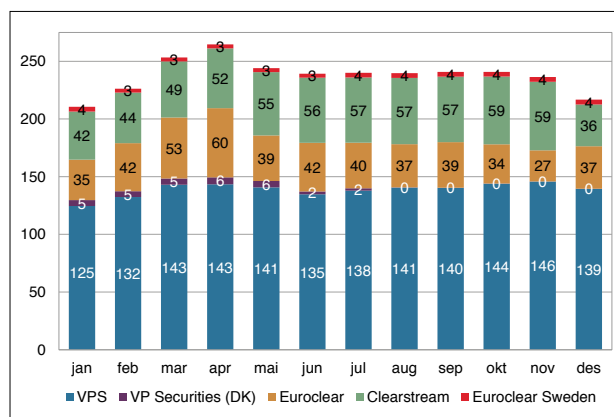
I 2008 var andelen pantsatte beholdninger i utenlandske verdipapirregistre større enn i VPS. Både det midlertidige regelverket fra høsten 2008 til høsten 2009 og innføringen av bytteordningen høsten 2008 medførte at langt flere utstedelser av verdipapirer som var registrert i VPS, tilfredsstilte kravene i regelverket for sikkerhetsstillelse i Norges Bank. Dette førte til at en større del av beholdningen av pantsatte verdipapirer hadde norsk utsteder og var registrert i VPS. Regelverksendringene i februar 2012 førte ikke til noen store endringer i fordelingen mellom VPS og de utenlandske registrene. Mot slutten av 2013 var andelen i VPS av de samlede beholdningene økt til et nivå på linje med nivået ved utgangen av 2011.

3.4.2 Kategorier og valuta

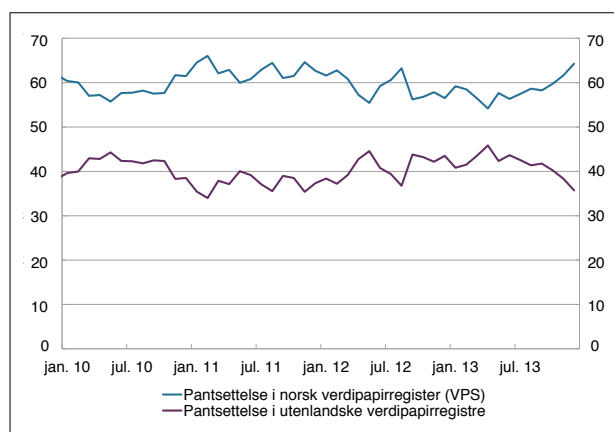
Verdien av sikkerhetsstillelsen fordelt på ulike kategorier av verdipapirer viser at obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) utgjør den største andelen av bankenes pantsettelse. Ved utgangen av 2013 utgjorde denne kategorien om lag 66 prosent av den samlede pantsettelsen, se figur 3.6. Verdipapirer utstedt av stat og kommune utgjorde nærmere 31 prosent av samlet pantsettelse.

Ved utgangen av 2013 var andelen verdipapirer utstedt i norske kroner, amerikanske dollar og euro henholdsvis 69, 14 og 6 prosent av den samlede pantsettelsen, se figur 3.7. Andelen av pantsettelsen i norske kroner har økt gjennom 2013 og ligger også høyt i forhold til tidligere år. Andelen i euro hadde en sterk nedgang på slutten av 2013 til det laveste nivået de siste fire årene. Andelen i amerikanske dollar har økt siden midten av 2011, med en særlig oppgang på slutten av 2013. For de andre valutaene er det over tid generelt små endringer. I hele perioden har det

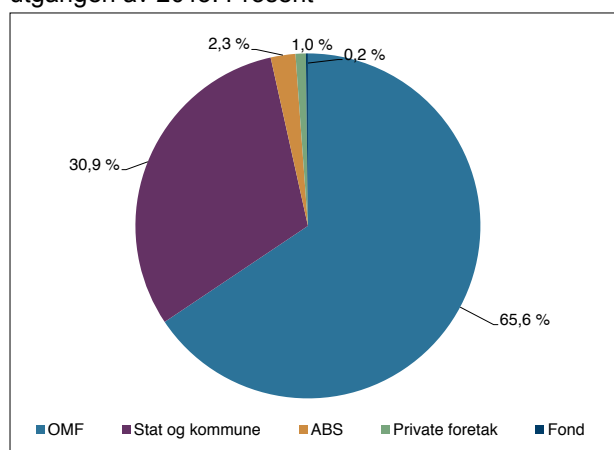
FIGUR 3.4 Beholdning pantsatt i ulike verdipapirregistre ved månedsslutt. Låneverdi i milliarder kroner

FIGUR 3.5 Pant i norsk og utenlandsk verdipapirregister 2010–2013. Fordeling i prosent

FIGUR 3.6 Pantsettelsen fordelt på kategorier ved utgangen av 2013. Prosent

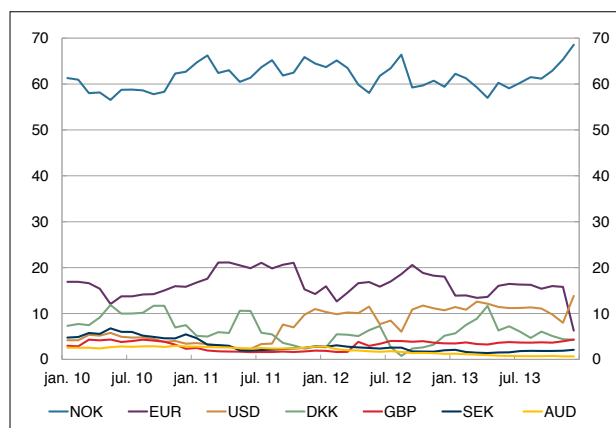
vært pantsatt verdipapirer i syv valutaer, men ikke i noen av de tre øvrige godkjente valutaene; japanske yen, sveitsiske franc og newzealandske dollar.

3.5 Scandinavian Cash Pool

Fem banker kan øke låneadgangen i Norges Bank ved å bruke ordningen med Scandinavian Cash Pool (SCP). Ordningen benyttes daglig og i større grad enn ellers i forbindelse med emisjoner av statspapirer. I 2013 tilførte Norges Bank gjennom SCP om lag tre milliarder kroner per dag i NBO til banker som deltar i ordningen. Lånene skal innfris innen kl. 15:00 hver dag.

I likhet med tidligere år ble muligheten for å benytte innskudd i Norges Bank som grunnlag for økt låneadgang i sentralbankene i Sverige og Danmark utnyttet i svært liten grad i 2013. Dette skjedde fra én til seks ganger per måned med beløp fra en halv til seks milliarder kroner.

FIGUR 3.7 Pantsettelsen fordelt på valuta 2010–2013. Prosent

4 Kontohold for staten

4.1 Innledning

Norges Bank yter kontoholdstjenester for staten innenfor statens konsernkontoordning og statens gjelds- og likviditetsforvaltning. Tjenestene ytes på grunnlag av bestemmelsen om statens bankforretninger i sentralbankloven, og omfanget av tjenestene er regulert i avtaler mellom Norges Bank og Finansdepartementet.

4.2 Kontosystemet for staten

Ved utgangen av 2013 var i alt 1 020 kontoer knyttet til statens foliokonto. Det var 970 kontoer i statens konsernkontoordning og 50 kontoer i statens gjelds- og likviditetsforvaltning. Fordelingen mellom de ulike typene kontoer er vist i tabell 4.1.

I 2013 var det i gjennomsnitt per dag om lag 154 milliarder kroner inntående på statens foliokonto, med variasjon mellom 88 og 228 milliarder kroner. Staten godskrives rente for sitt innskudd. Rentesatsen fastsettes kvartalsvis på grunnlag av en beregning der rentesatser i flere valutaer inngår.

For hele 2013 har renten på statens foliokonto vært på null prosent. Figur 4.1 viser rentesatsen på statens foliokonto de fire siste årene sammen med rentesatsen på bankenes folioinnskudd i Norges Bank (styringsrenten).

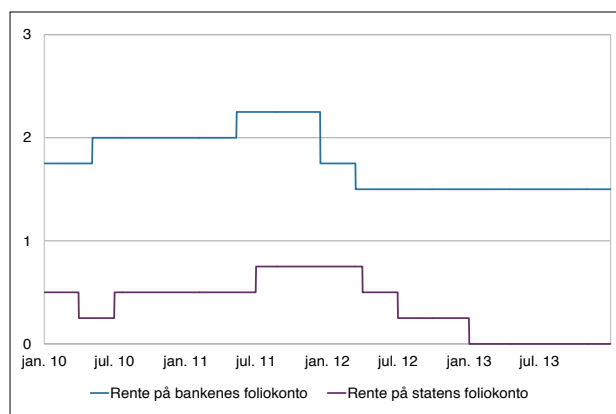
Figur 4.2 viser summen av daglig nettoomsetning på statlige virksomheters kontoer hos de seks bankene som utfører betalingstjenester for staten. Disse omsetningstallene overføres hver dag til kontosystemet for staten i Norges Bank. I tillegg vises omsetningen som daglig gjennomsnitt per måned. I omsetningstallene inngår også nettoposisjonene for endringer i statens gjeld gjennom verdipapiroppkjøret (VPO).

Omsetningen på statlige kontoer i Norges Bank i 2013 var i gjennomsnitt 27 milliarder kroner per dag, om lag samme nivå som i 2012. Det var lavest omsetning tirsdag 8. januar med 2,6 milliarder kroner. På de fire dagene med rulling innenfor bytteordningen (IMM-dager) var omsetningen lavest onsdag 20. mars med 285 milliarder kroner og høyest onsdag 18. september med 464 milliarder kroner. Ved månedlige forfall av skattetrekk og arbeidsgiveravgift var omsetningen mellom 80 og 100 milliarder kroner, med unntak av 15. mai hvor omsetningen var 207 milliarder kroner.

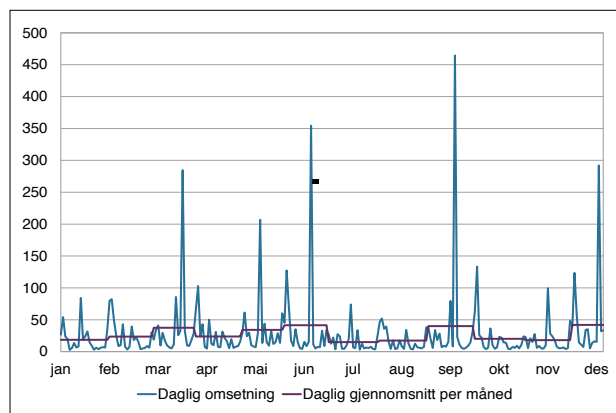
TABELL 4.1 Statlige kontoer i Norges Bank ved utgangen av året. Antall

Type konto	2013	2012	2011
Innbetalingskontoer	464	470	466
Utbetalingskontoer	371	379	375
Felles inn- og utbetalingskontoer	54	54	55
Statlige fond	79	86	91
Diverse	2	2	2
Statens konsernkontoordning	970	991	989
Kontolån	30	30	30
Statens gjeldsforvaltning	5	5	5
Innbetalt sikkerhet rentebytteavtaler	15	16	16
Statens gjelds- og likviditetsforvaltning	50	51	51
Totalt antall kontoer	1 020	1 042	1 040

FIGUR 4.1 Rentesatser i Norges Bank 2010–2013. Prosent

FIGUR 4.2 Omsetning på statlige kontoer i Norges Bank i 2013. Milliarder kroner

Denne dagen var det også forfall av en ti-års statsobligasjon (NST470). Se også avsnitt 2.3 med omtale av dager med høy omsetning i NBO.